

FORSLAG TIL ENDRINGER I REGLENE

OM

ELEKTRONISK KOMMUNIKASJON MED DOMSTOLENE

13. juli 2018

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	2
2	BAKGRUNN OG RETTSLIG UTGANGSPUNKT	2
2.1	Bakgrunn for endringsforslagene	2
2.2	Det rettslige utgangspunktet – domstoloven § 197 a	3
2.3	Domstolenes nettportal Aktørportalen	4
2.4	Meddommerportalen	4
3	FORSLAG TIL ENDRINGER	5
3.1	Kommunikasjon i straffesaker	5
3.2	Kommunikasjon i jordskiftesaker	6
3.3	Kommunikasjon med nye aktørgrupper	7
3.4	Systemintegrasjon med domstolenes saksbehandlingssystemer	7
3.5	Redaksjonell gjennomgang av ELSAM-forskriften	9
4	ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER	9
5	MERKNADER TIL DE ENKELTE BESTEMMELSENE	10
6	FORSLAG TIL FORSKRIFSENDRINGER	13

1 INNLEDNING

I dette høringsnotatet foreslår Domstoladministrasjonen endringer i forskrift 28. oktober 2016 nr. 1258 om elektronisk kommunikasjon med domstolene (ELSAM-forskriften). Kommunikasjonskanalen som er regulert i forskriften er domstolenes nettportal, Aktørportalen.

Blant forskriftsendringene som foreslås, er å utvide forskriftens virkeområde til å omfatte kommunikasjon mellom domstolene og aktører i straffesaker. Denne endringen vil i første omgang legge til rette for elektronisk kommunikasjon mellom domstolene og meddommere, forsvarere og bistandsadvokater. Forslaget berører ikke kommunikasjon mellom domstolene og påtalemyndigheten som går gjennom Stifinner-løsningen eller tilsvarende kommunikasjon mellom domstolene, påtalemyndigheten og Kriminalomsorgen når den nye kommunikasjonskanalen «Justishub» er etablert.

For advokater og autoriserte advokatfullmektiger vil bruken av Aktørportalen med virkning fra 15. september 2018 bli obligatorisk i sivile skjønns- og tvistesaker, jf. ny § 3 a, og det foreslås at det samme skal gjelde i straffesaker.

Det foreslås også å utvide forskriftens virkeområde til å omfatte kommunikasjon med domstolene i jordskiftesaker. Endringen legger til rette for at betryggende løsninger for elektronisk kommunikasjon som er regulert i forskriften, skal kunne benyttes i skriftlig kommunikasjon mellom jordskiftedomstolene og prosessfullmektiger, selvprosederende parter og andre aktører i jordskiftesaker.

Videre foreslås forskriftsendringer som åpner for elektronisk kommunikasjon mellom domstolene og advokater og autoriserte advokatfullmektiger gjennom løsninger for systemintegrasjon. Adgangen vil gjelde innenfor samme områder som Aktørportalen. Bruk av en løsning for systemintegrasjon vil kunne tre i stedet for, og oppfylle kravet om obligatorisk bruk av Aktørportalen.

ELSAM-forskriften har utviklet seg over tid. Basert på denne høringen vil det også bli vurdert en redaksjonell revisjon av hele ELSAM-forskriften, utover de endringene som er omtalt i dette høringsnotatet.

2 BAKGRUNN OG RETTSLIG UTGANGSPUNKT

2.1 Bakgrunn for endringsforslagene

Formålet med endringene er at betryggende elektroniske løsninger skal brukes i så stor utstrekning som mulig for å sikre effektivitetsgevinster i kommunikasjonen mellom domstolene og aktørene. Kommunikasjonen mellom domstolene og ulike aktører i straffesaker, som meddommere, forsvarere og bistandsadvokater, er i dag stort sett papirbasert. Ut over Stifinner-løsningen, som gjelder for kommunikasjon mellom domstolene og påtalemyndigheten, finnes det i dag ingen etablert kanal for elektronisk kommunikasjon mellom aktørene i straffesaker.

Det finnes heller ingen løsning for elektronisk kommunikasjon mellom jordskifterettene og aktører i jordskiftesaker. Kommunikasjonen med jordskifterettene er i dag stort sett papirbasert.

Ulike tekniske løsninger for elektronisk kommunikasjon utvikles og tas i bruk raskt. En del systemer for saksbehandling som tilbys i advokatbransjen har funksjonalitet for systemintegrasjon, slik at kommunikasjonen kan skje direkte mellom systemene uten bruk av portalløsninger eller lignende. Løsninger for systemintegrasjon gir raskere kommunikasjon og gjør informasjon lettere tilgjengelig for brukerne. Det er derfor behov for regler som åpner for bruk av løsninger for systemintegrasjon, som et alternativ til kommunikasjon gjennom domstolenes nettportal. Dette vil gi økt fleksibilitet og større effektivitet. På sikt vil det sannsynligvis medføre at løsninger for systemintegrasjon vil bli tilbudt i stadig flere av systemene for saksbehandling som tilbys i advokatbransjen, hvilket vil styrke digitaliseringsarbeidet ytterligere.

Kommunikasjon gjennom Aktørportalen og gjennom løsninger for systemintegrasjon er mer effektivt enn papirbasert kommunikasjon. Dokumenthåndteringen og kommunikasjonsmåten er i seg selv enklere for både avsender og mottaker, og man unngår at det tar tid fra et dokument er sendt til det kommer fram. Dette vil effektivisere saksavviklingen, og man vil spare utgifter til postgang.

Aktørene vil videre oppnå en forenkling ved at de til enhver tid har tilgang til saksdokumentene. I tillegg vil den elektroniske kommunikasjonsformen legge til rette for digital presentasjon, noe som vil kunne effektivisere rettsmøtene.

Det er i Prop. 62 L. (2017–2018) uttalt at «[d]et er et domstolfaglig ønske å utvide bruken av Aktørportalen i så stor utstrekning og så raskt som mulig». Forslagene i dette høringsnotatet om å utvide bruken av Aktørportalen er i tråd med dette utgangspunktet.

2.2 Det rettslige utgangspunktet – domstoloven § 197 a

Det har siden domstoloven § 197 a trådte i kraft 28. oktober 2005 vært adgang til å kommunisere elektronisk med domstolene. Fram til bestemmelsen ble endret ved endringslov av 22. juni 2018 nr. 80 var det en forutsetning at slik adgang fulgte av forskrift. Dette skulle gi forutberegnelighet og rettsikkerhet for publikum ved å bevisstgjøre om lovgivningens krav og de hensyn som skulle ivaretas ved utarbeidelse av ordninger for elektronisk kommunikasjon, jf. Ot.prp. nr. 8 (2002–2003).

Etter lovendringen av 22. juni 2018 nr. 80, som det er antatt at vil ikraftsettes 1. september 2018, er det rettslige utgangspunktet for elektronisk kommunikasjon med domstolene endret. Adgangen til å kommunisere elektronisk med domstolene der det stilles krav om skriftlighet, er nå lovfestet i domstoloven § 197 a. Elektronisk kommunikasjon med domstolene er likestilt med papirbasert kommunikasjon, forutsatt at den tekniske løsningen som benyttes er betryggende, jf. første ledd. Elektronisk signatur er videre likestilt med underskrift når den tekniske løsningen som benyttes sikrer notoritet for signaturen, jf. annet ledd. I medhold av tredje ledd kan det ved forskrift gis nærmere regler om hva som kan anses som en betryggende teknisk løsning og at bruk av bestemte elektroniske løsninger skal være obligatorisk i skriftlig kommunikasjon med domstolene. Forskriftshjemmelen i fjerde og femte ledd er en videreføring av den opprinnelige bestemmelsens annet og tredje ledd.

Det følger av domstoloven § 2 annet ledd, jf. første ledd nr. 1 og av jordskifteloven § 2-2 at domstoloven gjelder for jordskifterettene om ikke annet er bestemt. Forskriftshjemmelen i domstoloven § 197 a omfatter følgelig både de alminnelige domstolene og jordskifterettene.

2.3 Domstolenes nettportal Aktørportalen

ELSAM-forskriften er gitt med hjemmel i domstoloven § 197 a slik den lød før endringslov av 22. juni 2018 nr. 80. Det er opprettet en nettportal – Aktørportalen – som drives av Domstoladministrasjonen i medhold av ELSAM-forskriften § 5. I forarbeidene til lovendringen uttaler departementet i Prop. 62 L. (2017–2018) punkt 3.1.4 følgende om bruk av domstolenes Aktørportal:

«Bruk av Aktørportalen oppfyller kravet til en betryggende teknisk løsning. I Aktørportalen skjer identitetskontrollen (som tradisjonelt har vært besørget ivaretatt gjennom formkravet om at prosesskriv skal være undertegnet) av brukeren ved innmelding og innlogging med bruk av BankID.»

Aktørportalen benyttes i de domstolene som er omfattet av forskriften § 14. Fra desember 2017 var 20 tingretter inkludert Oslo byfogdembete, og samtlige lagmannsretter omfattet. Det pågår et stadig arbeid med å utvide området for bruk av Aktørportalen. Det er besluttet at portalen gradvis skal rulles ut til alle øvrige tingretter og til Høyesterett, og det tas sikte på å gjennomføre dette i løpet av andre halvår 2018. Jordskifterettene vil etter planen komme på Aktørportalen i 2019.

Funksjonaliteten for Aktørportalen er så langt ikke utviklet for alle sakstyper eller aktørgrupper som omfattes av ELSAM-forskriftens virkeområde, jf. forskriften § 2. Dette gjelder for eksempel konkurs-, tvangs- og skiftesaker, samt aktørgrupper som tolker, sakkyndige og selvprosederende parter i sivile saker.

I dag benyttes portalen i sivile skjønns- og tvistesaker samt for innsendelse av advokaters salæroppgave i både sivile saker og straffesaker. Blant aktørgruppene er det i dag kun advokater og advokatfullmektiger som er gitt tilgang til Aktørportalen.

Det er et mål at portalen skal benyttes i de fleste sakstyper. Det er også et mål på sikt at flest mulig aktørgrupper innenfor den enkelte sakstype kommuniserer gjennom portalen, der det ikke tilbys andre kommunikasjonsløsninger. For domstolene er det ønskelig at så mange saker som mulig behandles gjennom portalen eller tilsvarende elektroniske kommunikasjonsløsninger, slik at det sikres en mest mulig lik og effektiv saksbehandlingsflyt.

2.4 Meddommerportalen

Meddommerportalen er en annen nettportal som forvaltes av Domstoladministrasjonen. Anvendelsesområdet for meddommerportalen er først og fremst kommunenes og fylkeskommunenes innmelding av meddommere, jordskiftemeddommere og skjønnsmedlemmer. Portalen benyttes også ved Domstoladministrasjonens innmelding av arbeidslivskyndige meddommere. Meddommerportalen er ikke ment for kommunikasjon med meddommerne. I prosjektet Digitale domstoler er det planlagt at Aktørportalen skal utvikles til å bli den primære kanalen for domstolenes kommunikasjon med meddommere og skjønnsmedlemmer.

3 FORSLAG TIL ENDRINGER

3.1 Kommunikasjon i straffesaker

ELSAM-forskriften gjelder bare for elektronisk kommunikasjon i sivile saker og ved behandling av salærkrav.

I straffesaker går elektronisk kommunikasjon mellom påtalemyndigheten og domstolene primært gjennom den såkalte Stifinner-løsningen. Som følge av tekniske begrensninger i løsningen, suppleres systemet i praksis av andre løsninger, blant annet Altinn og overlevering på fysiske medier. Det tilbys i dag ingen løsninger for elektronisk kommunikasjon mellom domstolene og forsvarere, bistandsadvokater, sakkyndige, tolker med videre, ut over det som gjelder salærkrav.

Det arbeides med å erstatte dagens Stifinner-løsning med en mer moderne kommunikasjonsløsning mellom påtalemyndigheten, domstolene og kriminalomsorgen (Justishub). Det forutsettes at den nye løsningen etter hvert skal håndtere all saksrelatert kommunikasjon mellom aktørene i de tre delsektorene. Kommunikasjon gjennom Stifinner og etter hvert gjennom erstatteren Justishub har direkte hjemmel i nye § 197 a første ledd, og berøres ikke av ELSAM-forskriften.

Slik planene er i dag er det ønske om at Altinn etter hvert skal bli enerådende for kommunikasjon mellom påtalemyndigheten og advokater, mens Justishub skal benyttes for kommunikasjon mellom blant annet påtalemyndigheten og domstolene. Ingen av disse løsningene gir advokater eller andre aktører mulighet til å sende inn dokumenter elektronisk til domstolen.

Ved å utvide ELSAM-forskriftens virkeområde i § 2 til å omfatte straffesaker, vil forsvarere og bistandsadvokater for det første kunne gis tilgang til å se dokumentene i domstolens sakliste i LOVISA. For det andre vil utveksling av dokumenter mellom domstolene og forsvarere/ bistandsadvokater, herunder oppnevninger, avgjørelser og eventuelle prosesskriv, kunne gå gjennom Aktørportalen eller gjennom løsninger for systemintegrasjon. Mange av dokumentene som kommer fra forsvarere og bistandsadvokater i straffesaker skal imidlertid inngis til påtalemyndigheten. Løsningen vil da i første omgang være at dokumentene videreformidles til domstolene fra påtalemyndigheten gjennom Stifinner (etter hvert Justishub). Det er også en mulighet at man lenger fram i tid finner det hensiktsmessig å benytte Aktørportalen til kommunikasjon mellom advokatene, påtalemyndigheten og domstolene. Forskriftsforslaget vil åpne for en slik løsning dersom det blir aktuelt.

ELSAM-forskriften § 3 åpner for at selvprosjederende part, for en bestemt sivil sak vedkommende opptre i, kan registrere seg som bruker av Aktørportalen. Det er foreløpig ikke utviklet en løsning for private aktører som brukere av Aktørportalen, og det er derfor i praksis ikke mulig for selvprosjederende parter å kommunisere elektronisk med domstolene i dag. Det pågår som nevnt et stadig arbeid med å videreutvikle Aktørportalen, og det er hensiktsmessig at forskriften gir tilstrekkelig fleksibilitet til at denne utviklingen kan skje uhindret av forskriften. Det foreslås at forskriften også i straffesaker åpner for at privatpersoner kan registrere seg som brukere. Dersom det ut fra domstolenes og brukernes behov blir vurdert som hensiktsmessig å utvikle Aktørportalen for elektronisk kommunikasjon med privatpersoner i straffesaker, vil forskriften dermed ikke være til hinder for det.

I forskriften § 6 foreslås en tilføyelse i første ledd bokstav a), der det angis at bruker kan sende ethvert dokument som skal sendes retten i straffesak elektronisk i portalen.

3.2 Kommunikasjon i jordskiftesaker

ELSAM-forskriften gjelder i dag ikke for jordskiftesaker eller for skjønssaker som behandles i jordskifterettene.

Det er ønskelig at kommunikasjonen mellom jordskifterettene og aktører i jordskiftesaker og skjønssaker kan skje gjennom elektroniske løsninger som reguleres i ELSAM-forskriften. Det samme gjelder kommunikasjon med lagmannsrettene og Høyesterett i ankesaker som er behandlet av jordskifterettene i første instans.

Ved å utvide ELSAM-forskriftens virkeområde i § 2 til å omfatte jordskiftesaker, vil man åpne for en mer effektiv kommunikasjonsform i disse sakene. At utvekslingen av saksdokumenter mellom domstolene og aktørene i jordskiftesaker kan gå gjennom Aktørportalen, vil bidra til en raskere og enklere saksbehandling, og reduserte utgifter til postgang.

I jordskiftesaker vil ofte flere parter være involvert i den enkelte sak, i gjennomsnitt ca. ti parter per sak. Bruk av Aktørportalen og felles forsendelsesmåte vil gjøre det enklere for jordskifterettene å sørge for at alle parter får tilgang til samme informasjon. Aktørene vil videre oppnå en forenkling ved at de til enhver tid har tilgang til saksdokumentene. I tillegg vil den elektroniske kommunikasjonsformen legge til rette for digital presentasjon av skriftlig materiale og elektroniske kart mv, noe som vil kunne effektivisere rettsmøtene.

Det er foreløpig ikke åpnet for elektronisk kommunikasjon med selvprosederende parter gjennom Aktørportalen. Ettersom det er et høyt antall selvprosederende parter i jordskiftesaker, vil jordskifterettene ikke oppnå den effektiviseringen man ønsker før også denne aktørgruppen kan benytte portalen. Det er av den grunn planlagt at i tillegg til å utvide bruken av Aktørportalen til å omfatte jordskiftesaker, vil det også bli åpnet for selvprosederende parter på portalen i løpet av 2019.

I forskriften § 6 foreslås en tilføyelse i første ledd bokstav a), der det angis at bruker kan sende ethvert dokument som skal sendes retten i jordskiftesak elektronisk i portalen.

Det foreslås ikke i denne omgang å gjøre det obligatorisk for advokater og advokatfullmektiger å kommunisere elektronisk gjennom nettportalen med domstolene i jordskiftesaker. Det vil ligge noe lenger fram i tid å utvikle den tekniske løsningen for dette. Regelen om obligatorisk bruk for advokater og advokatfullmektiger kan derfor foreløpig ikke omfatte jordskiftesaker.

3.3 Kommunikasjon med nye aktørgrupper

Det følger av ELSAM-forskriften § 3 første ledd bokstav c) at meddommere kan registrere seg som brukere i Aktørportalen. Ettersom ELSAM-forskriften begrenser Aktørportalens anvendelsesområde til sivile saker og behandling av salærkrav, jf. ELSAM-forskriften § 2 bokstav a og b, er det kun meddommere i sivile saker som i dag er omfattet. Forslaget om å utvide bruken av Aktørportalen til å omfatte straffesaker og jordskiftesaker, vil medføre at portalen også kan benyttes i kommunikasjon med meddommere i straffesaker og jordskiftemeddommere i jordskiftesaker. Dette medfører en rask og effektiv dialog med meddommere som registrerer seg som brukere av Aktørportalen, og en sikker oversendelse av sensitive dokumenter. Meddommerne vil få oversikt over relevante dokumenter, og vil til enhver tid være oppdatert på den saken de skal delta i. I tillegg vil dialogen med meddommerne i domsskrivingsprosessen og meddommernes signatur på dommen kunne foretas elektronisk i Aktørportalen.

Det foreslås at aktørgruppen «jordskiftemeddommere» føyes til i forskriften § 3 første ledd bokstav d) så dette klart fremgår i opplistingen av aktører.

Forskriften bruker begrepet «meddommere». Den skiller ikke mellom fagkyndige meddommere og lekdommere, og begge kategorier meddommere må antas å være omfattet. Skjønnsmedlemmer er ikke nevnt blant aktørgruppene i § 3, og faller dermed utenfor forskriften. Skjønnsmedlemmer har i praksis samme funksjon som meddommere, og samme kommunikasjonsløsninger bør derfor benyttes for begge grupper. Det er ønskelig at forskriften åpner for elektronisk kommunikasjon også med skjønnsmedlemmer, og dette foreslås derfor innført.

Etter gjeldende regler kan rettsoppnevnte sakkyndige, meddommere og tolker i sivile saker bare registrere seg for en bestemt sak, jf. ELSAM-forskriften § 3 første ledd bokstav c. Dette medfører at en slik aktør må registrere seg som bruker hver gang vedkommende blir trukket ut eller oppnevnt til å opptre i en sak. Ettersom det kan påregnes opptreden i flere saker, vil det være mer hensiktsmessig at de er registrert som brukere over en lengre tidsperiode. Det foreslås derfor å åpne for at brukerregistreringen for disse gruppene ikke skal være begrenset til varigheten av en enkelt sak. Det samme gjelder skjønnsmedlemmer som jevnlig har oppdrag i saker for domstolene. Den enkelte sakkyndige, meddommer eller tolk, samt det enkelte skjønnsmedlem vil ikke ha tilgang til andre saker enn de vedkommende faktisk har fått en rolle i. Det er slik sett ingen betenkeligheter med utvidelsen.

Videre foreslås at den selvprosederende part som etter dagens bestemmelse kan benytte portalen i en bestemt sivil sak, også skal omfatte en selvprosederende part for en bestemt jordskiftesak.

3.4 Systemintegrasjon med domstolenes saksbehandlingssystemer

I prosjektet Digitale domstoler arbeides det med å utvikle kanaler for elektronisk samhandling mellom domstolen og ulike brukergrupper. Elektronisk samhandling kan oppnås ved bruk av nettportalløsninger og gjennom systemintegrasjon. På lengre sikt kan den teknologiske utviklingen gjøre at også andre modeller blir aktuelle, eksempelvis app-løsninger eller nye former for elektronisk kommunikasjon som tilfredsstiller nødvendige krav til funksjonalitet og sikkerhet.

Det arbeides med å etablere konkrete løsninger for integrasjon for kommunikasjon mellom domstolenes og advokatkontorenes IT-systemer. Løsningene skal åpne for direkte kommunikasjon mellom advokaters fagsystemer og domstolenes saksbehandlingssystemer, slik at informasjon, dokumenter og hendelser kan utveksles direkte mellom systemene uten bruk av en nettportal eller andre frittstående kommunikasjonskanaler.

Det tilbys i dag ingen løsninger for systemintegrasjon mot domstolenes saksbehandlingssystem, ut over den begrensede Stifinner-løsningen (på sikt Justishub) som brukes i kommunikasjonen mellom påtalemyndigheten og domstolene.

Løsninger for integrasjon har blitt etterspurt fra advokatbransjen, hvor flere programvareleverandører tilbyr fagsystemer som åpner for system-til-system-kommunikasjon. Flere høringsinstanser – herunder Den norske Advokatforening – påpekte behovet for slike løsninger i forbindelse med høringen om obligatorisk bruk av Aktørportalen for advokater som ble gjennomført høsten 2017. Løsninger for systemintegrasjon har også blitt etterspurt i domstolene.

Systemintegrasjon innebærer at brukerens system for saksbehandling kobler seg direkte til domstolenes saksbehandlingssystemer gjennom en programvare, uten at brukeren trenger å logge seg inn i en nettportal eller lignende. Integrasjonsfunksjonaliteten er bygget inn i brukerens programvare for saksbehandling, og i domstolenes saksbehandlingssystemer.

Etter lovendring av 22. juni 2018 nr. 80 kan løsninger for systemintegrasjon i prinsippet etableres direkte i medhold av domstolloven § 197 a, forutsatt at den valgte løsningen er betryggende. ELSAM-forskriften gir imidlertid relativt detaljerte regler om elektronisk kommunikasjon med domstolene innenfor sitt område.

Anvendelsesområdet til den foreslåtte løsningen for systemintegrasjon, sammenfaller i stor grad med anvendelsesområdet til ELSAM-forskriften. Av hensyn til sammenhengen i regelverket og for å sikre en helhetlig regulering, bør det derfor tas inn bestemmelser om systemintegrasjon i ELSAM-forskriften.

En løsning for systemintegrasjon etableres gjennom at domstolenes systemer åpner for tilknytning fra andre systemer. Integrasjonen skjer ved at det i brukernes systemer for saksbehandling utvikles funksjonalitet for tilkobling til domstolenes saksbehandlingssystemer.

Det er utformingen av løsningen for integrasjonen i domstolenes saksbehandlingssystemer som setter premisser for og styrer bruken av integrasjonen. Brukernes systemer for saksbehandling må tilpasse seg disse premissene og denne styringen.

I tillegg til regulering gjennom den tekniske utformingen av løsningen for systemintegrasjon forutsettes det avtaler mellom Domstoladministrasjonen og programvareleverandørene som ønsker å tilby slike løsninger i sin programvare. Sluttbrukeren – den enkelte advokat eller advokatfullmektig – har et kontraktsforhold til sin programvareleverandør og det forutsettes ingen avtale direkte mellom sluttbrukerne og Domstoladministrasjonen.

Løsningene for systemintegrasjon som utvikles, vil være tilgjengelig for advokater og autoriserte advokatfullmektiger. For disse brukerne er elektronisk kommunikasjon gjennom domstolenes nettportal – Aktørportalen – obligatorisk når vedkommende opptre i sivil sak eller straffesak. Det foreslås at plikten til elektronisk kommunikasjon skal kunne oppfylles gjennom bruk av løsninger for systemintegrasjon, og dette forutsetter en endring av ELSAM-forskriften.

Domstoloven § 197 a, slik denne lyder etter lovendring av 22. juni 2018 nr. 80, innebærer at reguleringen av systemintegrasjon i ELSAM-forskriften, ikke får betydning for tilsvarende løsninger på områder som faller utenfor ELSAM-forskriften. ELSAM-forskriften begrenser følgelig ikke adgangen til å etablere løsninger for integrasjoner på andre områder, hvor tilsvarende løsninger kan etableres uten forskriftsregulering.

Løsninger for systemintegrasjon er rene kommunikasjonsløsninger mellom to uavhengige parter med hvert sitt saksbehandlingssystem. Det foregår ingen behandling av personopplysninger i personvernlovgivningens forstand i en slik løsning. Domstolen som behandler en sak og advokaten som er prosessfullmektig i saken er behandlingsansvarlige for sin egen behandling av personopplysninger. Det oppstår følgelig ikke uklarhet om behandlingsansvar eller behov for databehandleravtaler i denne relasjonen. Domstolenes behandling av personopplysninger vil for øvrig være omfattet av personvernlovgivningens rettspleieunntak.

Løsning for systemintegrasjon foreslås regulert ved tilføyelse av to nye bestemmelser i ELSAM-forskriften. Forslaget til ny § 5 a regulerer utforming og etablering av løsningen, herunder systemkrav. Forslaget til ny § 5 b regulerer kommunikasjonen gjennom løsningen for integrasjonen. Bruk av løsningen for integrasjonen likestilles med bruk av domstolenes nettportal, og bruk av løsningen oppfyller plikten til obligatorisk bruk av nettportalen etter forskriften § 3 a. Løsninger for integrasjoner etter disse bestemmelsene får samme anvendelsesområde som Aktørportalen. Begge kommunikasjonskanaler vil være tilgjengelige i de samme domstolene, og i de samme sakstypene.

3.5 Redaksjonell gjennomgang av ELSAM-forskriften

Bruken av elektronisk kommunikasjon i domstolene er en ganske annen i dag, enn da ELSAM-forskriften opprinnelig ble utarbeidet. På den bakgrunn vil det bli vurdert en større gjennomgang av forskriften med endringer av redaksjonell karakter i forbindelse med oppfølging av høringsnotatet.

4 ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Forslagene vil medføre kostnader knyttet til utvikling av nye tekniske løsninger, implementering og opplæring. Kostnadene håndteres innenfor prosjektet Digitale Domstolars budsjett, og medfører ikke behov for ytterligere bevilgninger. Tilsvarende vil effekter og gevinster som følge av forslagene ligge innenfor prosjektets gevinstplan.

Gevinstene vil først og fremst bestå i mer effektiv dokumenthåndtering, reduserte kostnader til forsendelse av dokumenter og raskere kommunikasjon. Man vil også få økte muligheter for gjenbruk av informasjon, som på sikt vil danne grunnlaget for ytterligere effektivisering.

I straffesaker vil den største delen av kommunikasjonen med domstolene gå gjennom Stifinner (etterhvert Justishub), som ikke omfattes av dette høringsnotatet. Men selv om det i hver enkelt straffesak vil være forholdsvis få dokumenter som blir sendt til og fra domstolene via Aktørportalen, vil det totale omfanget likevel være betydelig i og med at antallet straffesaker er stort.

Lekdommere deltar i behandlingen av et stort antall straffesaker hvert år. I tillegg deltar både lekdommere, fagkyndige meddommere, arbeidslivskyndige meddommere og skjønnsmedlemmer i behandlingen av et noe mindre antall sivile saker, samt jordskiftemeddommere i en stor andel av jordskiftesakene.

Ved å innlemme meddommere, jordskiftemeddommere og skjønnsmedlemmer som aktørgrupper på Aktørportalen, legges det til rette for å utvikle en betryggende løsning for elektronisk signering av rettsavgjørelser. At meddommere kan signere elektronisk på rettsavgjørelser vil medføre betydelige gevinster. For det første vil man redusere kostnader knyttet til reise og opphold. For det andre reduseres meddommernes inntektstap og fravær fra sitt faste arbeid, hvilket gir positive samfunnsøkonomiske effekter.

For advokater som i dag er brukere av Aktørportalen i sivile saker, vil utvidelsen av portalen til også å omfatte straffesaker og jordskiftesaker gi en mer helhetlig løsning ved at de slipper å forholde seg til ulike kommunikasjonskanaler i ulike sakstyper. For advokater og advokatfullmektiger som bruker IT-systemer som integreres mot domstolenes saksbehandlingssystem, vil kommunikasjonen med domstolene bli enda mer effektiv. Begge utviklingstiltakene må antas å øke brukertilfredsheten.

5 MERKNADER TIL DE ENKELTE BESTEMMELSENE

Til § 2. Virkeområde

I dag tilbys elektronisk kommunikasjon med domstolene gjennom Aktørportalen innenfor deler av forskriftens virkeområde. Aktørportalen kan i dag benyttes i skjønns- og tvistesaker. I tillegg kan portalen benyttes ved krav om salær i alle sivile saker og i straffesaker. Aktørportalen tilbys ikke i konkurs-, tvangs- og skiftesaker eller i administrative saker. Etter hvert som de tekniske løsningene legger til rette for det, kan elektronisk kommunikasjon med domstolene skje innenfor hele forskriftens virkeområde.

Det foreslås å utvide forskriftens anvendelsesområde slik at den i tillegg til elektronisk kommunikasjon i Aktørportalen, også gjelder elektronisk kommunikasjon gjennom løsninger for systemintegrasjon, jf. forslag til ny § 2 første setning.

Det foreslås en tilføyelse i § 2 a, som utvider forskriftens anvendelsesområde til også å gjelde elektronisk kommunikasjon mellom domstolene og aktører i straffesaker. Med straffesaker menes alle typer straffesaker, både meddomsrettssaker og enedommersaker, inkludert fengslinger.

Det foreslås videre en ny bokstav c), der det angis at forskriften også gjelder elektronisk kommunikasjon med domstolene i jordskiftesaker. Med dette omfattes kommunikasjon med alle tre rettsinstanser i jordskiftesaker, dvs. jordskifterettene, lagmannsrettene og Høyesterett. Med jordskiftesak menes rettsendrende saker, rettsfastsettende saker og skjønssaker etter jordskifteloven. Skjønssaker etter skjønnsloven regnes som sivil sak, og er omfattet av forskriften, jf. § 2 bokstav a). Dette gjelder uavhengig

av om saken behandles av de alminnelige domstolene eller av jordskifterettene. Dagens bokstav b) flyttes uendret til bokstav d).

Til § 3. Hvem som kan kommunisere elektronisk i nettportalen

Det er i overskriften og i første ledd i § 3 foreslått en presisering av at bestemmelsen gjelder elektronisk kommunikasjon i nettportalen, det vil si domstolenes Aktørportal. Forslaget er inntatt som følge av at kommunikasjon i nettportal nå ikke lenger vil være den eneste formen for elektronisk kommunikasjon som omfattes av forskriften, jf. utkastet §§ 5 a og 5 b.

Det foreslås å åpne for at advokater og autoriserte advokatfullmektiger skal kunne registrere seg som brukere av Aktørportalen både når de opptrer som prosessfullmektiger i sivile saker, jordskiftesaker og som forsvarere eller bistandsadvokater i straffesaker. Formuleringen «som opptrer som prosessfullmektig i sivile saker» i § 3 bokstav a) foreslås derfor fjernet. Bokstav a) gjelder for advokater og autoriserte advokatfullmektiger når de opptrer i rollen som prosessfullmektig, forsvarer, bistandsadvokat mv.

I utkastet § 3 bokstav c) er kravet om at brukerregistreringen for blant annet sakkyndige og tolker skal være begrenset til den enkelte sak, foreslått fjernet. Det foreslås i samme bokstav å føye til «andre profesjonelle brukere». Blant annet vil aktører og rettshjelpere falle inn under denne benevnelsen.

Videre er «meddommer» foreslått tatt ut av bokstav c) og flyttet til bokstav d). I bokstav d) foreslås at jordskiftemeddommere og skjønnsmedlemmer føyes til som aktørgrupper. Tilsvarende som for profesjonelle aktører, jf. bokstav c), foreslås at heller ikke når det gjelder meddommere og skjønnsmedlemmer skal brukerregistreringen være begrenset til å gjelde en bestemt sak.

«Selvprosederende part for en bestemt sivil sak» i dagens bokstav d), flyttes til bokstav e), og det foreslås at «selvprosederende part» endres til den videre benevnelsen «privatperson». Privatperson omfatter blant annet selvprosederende part, siktede, tiltalte, fornærmede og vitner mv.

Med denne endringen vil alle aktører i saker som er omfattet av forskriftens virkeområde, jf. § 2, kunne registrere seg i portalen etter hvert som den tekniske løsningen åpner for det. I dag er det kun advokater og advokatfullmektiger som kan registrere seg som brukere av Aktørportalen. Etter planen vil meddommere og skjønnsmedlemmer komme på Aktørportalen i løpet av 2018.

Til § 3 a. Obligatorisk bruk av nettportalen for advokater og autoriserte advokatfullmektiger

Det foreslås å endre bestemmelsen slik at det skal være obligatorisk for advokater og autoriserte advokatfullmektiger å benytte Aktørportalen når de opptrer som forsvarere eller bistandsadvokater i straffesaker, på samme måte som det fra og med 15. september 2018 er obligatorisk i skjønns- og tvistesaker. Det foreslås at endringen framkommer som en tilføyelse til bestemmelsens annet ledd.

Det presiseres at Aktørportalen er obligatorisk kun for dokumenter som i utgangspunktet skal sendes til domstolen. Bestemmelsen innebærer ikke at dokumenter som i dag skal sendes til påtalemyndigheten, i stedet skal sendes til domstolen.

Det presiseres også at etter § 3 annet ledd, tredje punktum, vil alle aktører som registrerer seg som brukere i portalen, deretter plikte å benytte seg av portalen så lenge de er registrert.

Til § 5 a. Løsninger for systemintegrasjon

Forskriften § 5 a første ledd slår fast at Domstoladministrasjonen kan etablere løsninger for direkte kommunikasjon mellom domstolenes saksbehandlingssystem og brukeres system for saksbehandling. Bestemmelsen hjemler løsninger for systemintegrasjon, altså at informasjon, dokumenter og hendelser kan formidles mellom domstolenes saksbehandlingssystemer og brukernes systemer for saksbehandling, og at informasjon kan holdes tilgjengelig for brukerne gjennom løsningen.

Løsningen for systemintegrasjon som foreslås regulert i ELSAM-forskriften, vil omfatte samme domstoler, brukergrupper og sakstyper som Aktørportalen. Forslaget til endringer i forskriften på dette punktet verken hindrer eller berører løsninger for systemintegrasjon som utvikles for bruk på områder som faller utenfor forskriftens anvendelsesområde.

I forskriften § 5 a annet ledd stilles det grunnleggende krav til utformingen av løsningen for systemintegrasjon som skal tilbys. Løsningen skal være utformet på en betryggende måte. Grunnkravet om en betryggende løsning samsvarer med kravet som stilles i domstolloven § 197 a.

Bestemmelsen fastsetter videre at løsningen skal ha tilfredsstillende funksjonalitet for kommunikasjon, signatur og notoritet, og at forskriften § 12 om sikkerhet også skal gjelde for en løsning for systemintegrasjon. Dette er presiseringer av grunnkravet om at løsningen skal være betryggende, og angivelsen er derfor ikke uttømmende. Det følger eksempelvis av grunnkravet om «betryggende løsning» at det må etableres tilfredsstillende systemer for brukeradministrasjon, tilgangsregulering, tilgangskontroll og logging av aktivitet.

I forskriften § 5 a tredje ledd er det fastsatt at Domstoladministrasjonen kan stille krav til systemene som skal kommunisere med domstolenes saksbehandlingssystem. Denne formuleringen presiserer det rettslige grunnlaget for at Domstoladministrasjonen skal definere innholdet i løsningen for integrasjonen. Det kan stilles krav og vilkår i medhold av tredje ledd som supplerer og går ut over kravene som følger av forskriftens § 5 a annet ledd. Det kan eksempelvis stilles krav til teknisk og praktisk utforming, sikkerhet og vedlikehold av brukernes systemer for saksbehandling.

Det stilles ikke krav om forhåndsgodkjenning av de systemene brukerne skal benytte i løsningen for systemintegrasjon. Det skal utformes en relativt detaljert beskrivelse av hvordan brukersystemene må utformes og hvilke krav de må tilfredsstille for å kunne brukes i løsningen for systemintegrasjon.

Av hensyn til domstolenes IKT-sikkerhet og for å ivareta reglene som gjelder for domstolenes saksbehandling, er det i tredje ledd tredje punktum presisert at Domstoladministrasjonen kan nekte et bestemt system å bruke løsningen, eller stille spesifikke vilkår for at et bestemt system skal kunne benytte løsningen. Dermed kan et system som ikke har tilfredsstillende sikkerhetsløsninger eller andre svakheter nektes å bruke løsningen for integrasjon, eller det kan stilles vilkår som medfører at systemet må endres for å kunne benyttes i løsningen.

En nektelse eller vilkårsfastsettelse etter § 5 a tredje ledd tredje punktum må begrunnes i det grunnleggende kravet om betryggende løsninger i annet ledd. Nektelse eller vilkårsfastsettelse forutsetter

ikke uten videre manglende oppfyllelse av konkrete krav fastsatt i forskriften for øvrig eller de generelle kravene Domstoladministrasjonen fastsetter etter § 5 a tredje ledd første punktum.

Til § 5 b. Kommunikasjon gjennom en løsning for systemintegrasjon

Forskriften § 5 b første ledd slår fast at en løsning for systemintegrasjon kan benyttes i all kommunikasjon med domstolene, herunder kommunikasjon som gjelder forkynning. Dette innebærer at løsningen kan brukes i samme omfang som Aktørportalen, slik at all skriftlig kommunikasjon mellom bruker og domstol kan foregå gjennom løsningen for integrasjon.

Forskriften § 5 b annet ledd fastslår at kommunikasjon gjennom en løsning for integrasjon er likestilt med kommunikasjon gjennom Aktørportalen, og at forskriftens regler om bruk av nettportal gjelder tilsvarende så langt de passer. Henvisningen gjelder i prinsippet forskriften §§ 5 til 11. Dette innebærer at blant annet reglene om portalmedhjelpere og forkynning gjelder for løsningen.

I forskriften § 5 b tredje ledd er det presisert at bruk av en løsning for integrasjon anses å oppfylle plikten til å bruke domstolenes nettportal etter forskriften § 3 a. En advokat eller advokatfullmektig som bruker et system for saksbehandling som kan kommunisere med domstolenes saksbehandlingssystem gjennom en løsningen for integrasjon, bør naturlig nok ikke ha plikt til å bruke domstolenes nettportal framfor løsningen.

I tredje ledd annet punktum er det fastsatt at forskriften § 3 a annet til femte ledd gjelder tilsvarende så langt de passer. Dette innebærer at reglene om suspensjon av plikten til elektronisk kommunikasjon ved tekniske problemer kommer til anvendelse. Det samme gjelder domstolens adgang til å pålegge brukeren å benytte elektronisk kommunikasjon i saker som ikke er omfattet av plikten etter § 3 a første ledd, og adgangen til å frita fra plikten til å kommunisere elektronisk i enkeltsaker.

Til § 6. Elektronisk innlevering av dokumenter til retten

Når det gjelder hvilke dokumenter som kan sendes inn elektronisk i portalen foreslås at § 6 første ledd bokstav a), som omhandler dokumenter som skal sendes retten i «sivil sak», utvides til også å omfatte «straffesak eller jordskiftesak». Opplistingen av dokumenttyper i gjeldene bestemmelse er overflødig, og foreslås fjernet.

6 FORSLAG TIL FORSKRIFTESENDRINGER

§ 2. Virkeområde

Forskriften gjelder elektronisk kommunikasjon *i nettportalen og ved systemintegrasjon*

a) mellom domstolene og aktører i sivile saker, *straffesaker og jordskiftesaker*

b) ved krav om salær fra det offentlige fremsatt overfor domstolene

§ 3. Hvem som kan kommunisere elektronisk i nettportalen

For å kunne sende inn dokumenter elektronisk, skal bruker være registrert i nettportalen, jf. § 5. Som bruker kan følgende registrere seg:

- a) advokater og autoriserte advokatfullmektiger
- b) salærberettiget som skal framsette krav om salær etter forskrift 3. desember 1997 nr. 1441 om salær fra det offentlige til advokater m.v.
- c) rettsoppnevnt sakkyndig, tolk eller andre *profesjonelle aktører*
- d) *meddommere, jordskiftemeddommere og skjønnsmedlemmer*
- e) *privatperson for en bestemt sak vedkommende opptre i.*

Registrering som bruker skjer ved utfylling av et elektronisk skjema utformet av Domstoladministrasjonen. Ved utfylling av skjemaet aksepterer bruker vilkårene for tilgang til og bruk av nettportalen, herunder at skriftlig kommunikasjon med retten så langt mulig skal skje elektronisk. Plikten til elektronisk kommunikasjon gjelder så lenge vedkommende er registrert som bruker av nettportalen.

§ 3 a. Obligatorisk bruk av nettportalen for advokater og autoriserte advokatfullmektiger

Advokater og autoriserte advokatfullmektiger plikter å registrere seg som bruker i nettportalen og kommunisere gjennom nettportalen med domstolene som omfattes av forskriften.

Plikten etter første ledd inntreer når vedkommende opptre som prosessfullmektig i skjønns- eller tvistesak etter § 2 første ledd bokstav a, *opptre som forsvarer eller bistandsadvokat i straffesak etter § 2 første ledd b* eller framsetter krav om salær etter § 2 første ledd bokstav d.

I saker hvor det ikke gjelder plikt som nevnt i første og annet ledd, kan domstolen, om den finner det hensiktsmessig, beslutte at kommunikasjonen mellom domstolen og advokat eller autorisert advokatfullmektig skal skje gjennom nettportalen.

I saker hvor det gjelder plikt som nevnt i første og annet ledd, kan domstolen, om kommunikasjonen medfører uforholdsmessige merkostnader eller ulemper, beslutte at kommunikasjonen med domstolen i saken ikke skal skje gjennom nettportalen.

Dersom kommunikasjonen i nettportalen hindres eller vanskeliggjøres av driftsforstyrrelser eller annen teknisk ustabilitet, kan Domstoladministrasjonen for et avgrenset tidsrom beslutte at en bestemt del eller hele saksporteføljen til en eller flere domstoler ikke skal behandles i nettportalen.

Ny § 5 a. Løsninger for systemintegrasjon

Domstoladministrasjonen kan etablere løsninger for direkte kommunikasjon mellom domstolenes saksbehandlingssystemer og aktørers systemer for saksbehandling.

En løsning for systemintegrasjon skal være utformet på en betryggende måte. Den skal ha tilfredsstillende løsninger for kommunikasjon, signatur og notoritet. Forskriften § 12 gjelder tilsvarende.

Domstoladministrasjonen kan stille krav til systemene som skal kommunisere med domstolenes saksbehandlingssystemer, herunder stille krav til teknisk og praktisk innretning, forhåndsgodkjenning, sikkerhet og vedlikehold. Domstoladministrasjonen kan nekte bruk av et bestemt system i en løsning for systemintegrasjon. Det kan stilles vilkår for bruk av en løsning for systemintegrasjon.

Ny § 5 b. Kommunikasjon gjennom en løsning for systemintegrasjon

En løsning for systemintegrasjon kan brukes i all kommunikasjon med domstolene, herunder forkynning.

Kommunikasjon gjennom en løsning for systemintegrasjon likestilles med kommunikasjon gjennom nettportalen. Reglene om bruk av nettportalen gjelder så langt de passer.

Kommunikasjon gjennom en løsning for systemintegrasjon oppfyller krav om obligatorisk bruk av nettportalen etter forskriften § 3 a. Forskriften § 3 a annet til femte ledd gjelder tilsvarende.

§ 6. Elektronisk innlevering av dokumenter til retten

Bruker kan sende inn elektronisk i portalen

- a) ethvert dokument som skal sendes retten i sivil sak, *straffesak eller jordskiftesak*.
- b) arbeidsoppgave etter forskrift 3. desember 1997 nr. 1441 om salær fra det offentlige til advokater m.v. § 5 og andre dokumenter som skal sendes retten i tilknytning til salærkravet, herunder senere merknader, redegjørelse og vedlegg til disse.

Arbeidsoppgave skal leveres på nettportalen på elektronisk skjema fastsatt av Justis- og beredskapsdepartementet.

Retten kan i den enkelte sak pålegge bruker å ettersende papirkopi av dokumenter som er innsendt elektronisk.